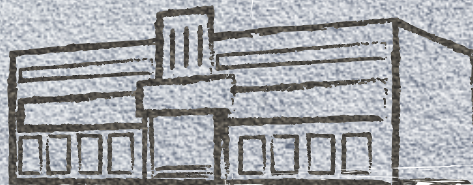
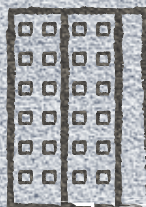

ENERGETSKA TRANZICIJA

ZGRADU PO ZGRADU

#UključiSe!

Energetska tranzicija: Zgradu po zgradu

Autor : Stevan Vujasinović

Dizajn : Sanja Ristić

Ova brošura je nastala u okviru projekta Beogradske otvorene škole i Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu „Civilno društvo za energetska tranziciju“, koji se sprovodi uz finansijsku podršku Britanske ambasade u Beogradu. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne izražavaju neminovno stavove Ambasade, Beogradske otvorene škole i Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu i za njih je isključivo odgovoran autor.

Energetska tranzicija: Zgradu po zgradu!

Jeste li se nekad našli pred nekim ogromnim izazovom koji na prvi pogled izgleda tako veliki i neostvariv da vas to obeshrabruje u pokretanju akcije za koju znate da je neophodna?

Jeste li se uplašili neizvesnosti ishoda? Vremena, truda, novca koji je neophodno da uložite? Pred tako velikim izazovima ljudi se obično dele u dve grupe. Prvi odluče da je umesto preduzimanja akcije, umesto borbe za ostvarenje neophodne promene - daleko lakše da čovek jednostavno doda i svoj glas galami koju skeptici stvaraju protiv preduzimanja makar i prvog koraka, protiv borbe za neizvesnu i dugoročnu promenu, time pravdajući manjak vere u sopstvene snage i mogućnosti.

Ovo je zbirka priča o drugoj grupi, **o pokretačima promena** koji se ne mire sa postojećim stanjem kada je ono neodrživo, koji znaju da **put od hiljadu milja počinje prvim korakom**, da vladamo svojim, a ne tuđim koracima, i da nam ne trebaju izgovori za status quo, već učešće što većeg broja ljudi u zajedničkoj pobedi.

Umesto mirenja sa opasnim klimatskim promenama, upoznajte ljude koji širom Srbije menjaju klimu pesimizma, i svojim inicijativama dokazuju i) da je **energetska tranzicija sa fosilnih goriva na obnovljive izvore energije i energetska efikasnost - moguća**, ii) da nije reč o nemogućoj misiji već o **razvojnoj šansi bez presedana**, ali i iii) da u ovaj globalni izazov možemo i moramo svi da se uključimo, **počev od naše lokalne zajednice: kuću po kuću, zgradu po zgradu, fabriku po fabriku.**

Priče koje slede opisuju lokalne inicijative koje su udruženja građana iz više gradova u Srbiji preduzele u okviru projekta **"Civilno društvo za energetska tranziciju u Srbiji"**. Projekat zajednički realizuju Beogradska otvorena škola (BOŠ) i Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) uz finansijsku podršku ambasade Velike Britanije u Srbiji. Projekat poziva na aktivno učešće u ostvarenju teških ali ostvarivih ciljeva: postizanje nulte emisije gasova sa efektom staklene bašte, energetske nezavisnosti, demokratskog i decentralizovanog upravljanja energetske i klimatske politikom kroz veće učešće civilnog društva u neophodnim promenama.

Dok je većina očiju zagledana u forume Ujedinjenih nacija, u Evropski Zeleni dogovor i Energetska zajednicu Unije i zemalja u njenom okruženju, pa i u izradu Integrisanog nacionalnog energetske i klimatske plana (INEKP) Srbije - pričama koje slede želimo da vas inspirišemo da se priključite energetske tranzicije u vašoj kući, vašoj zgradi, naselju, ulici, u vašoj fabrici, radnom mestu ili opštini, u vašoj zajednici:

**Idemo, zgradu po zgradu!
Uključi se!**

Bolnica po bolnica: Novi put zdravlja, Kraljevo

Specijalna bolnica za rehabilitaciju "Agens" u Mataruškoj banji kod Kraljeva svoje usluge pacijentima pruža u objektu izgrađenom 1974. godine sa dotrajalom stolarijom koja onemogućuje efikasno grejanje zbog rasipanja toplotne energije. Ovakvo stanje opterećuje poslovanje bolnice zbog godišnjeg utroška od oko 100 tona lož-ulja, jednog od najštetnijih fosilnih goriva, i to u vrednosti od oko 20 miliona dinara. Dodatno, bolnica godišnje potroši i do 12 miliona dinara na električnu energiju.

Kraljevački specijalci energetske tranzicije iz udruženja građana prikladnog naziva - **Novi put** udružili su se sa timom specijalne bolnice za rehabilitaciju "Agens", ovog puta sa ciljem da zajednički osmisle energetske rehabilitaciju i to objekta same bolnice i time unaprede njeno poslovanje, obezbede kvalitet usluge korisnicima, drastično umanje doprinos bolnice već značajnom zagađenju vazduha u Kraljevu i okolini, te spreče **nepotrebno emitovanje u atmosferu oko 500 tona ugljendioksida godišnje**.

Zahvaljujući projektu "Civilno društvo za energetske tranziciju", realizovana je **investiciona studija** i pripremljen projekat zamene kotla za sagorevanje fosilnog lož-ulja toplotnom energijom geotermalnog izvora same banje. Međutim, projekat nije tek "izmislio toplu vodu" za grejanje bolnice. To će biti omogućeno instalacijom dve nove toplotne pumpe na principu vazduh-(topla) voda snage 270 kW i 240 kW, a njih će pokretati obnovljiva, lokalno dostupna i čista sunčeva energija dobijena u novoj fotonaponskoj elektrani snage 142 kW koju treba postaviti na krov bolnice.

Tu se rehabilitacija bolnice ne završava, jer je na objektu neophodno **zameniti prozore i drugu stolariju** radi podizanja energetske efikasnosti.

Prvi koraci već su uspešno preduzeti. Mobilisana je gradska uprava Kraljeva i obezbeđen zajednički i koordinisan pristup fondovima za **finansiranje projekta**, kao što su oni koje realizuje republičko Ministarstvo za javna ulaganja, Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i drugi razvojni partneri posvećeni inovacijama u zelenoj tranziciji.

Energetska tranzicija u Srbiji, taj izazovni put od hiljadu milja, u Mataruškoj banji počinje prvim korakom – tj. prvom bolnicom. Biće to pokazni **primer i za druge banjske objekte** širom Srbije koji takođe imaju pristup geotermalnim izvorima obnovljive, čiste i lokalno dostupne energije. Biće to Novi put – **novi put zdravlja**, bolnicu po bolnicu.

BROJILO

1 0 0	tona lož-ulja, godišnja potrošnja za grejanje
2 0	miliona dinara, godišnji trošak za grejanje
1 2	miliona dinara, trošak za električnu energiju
0 2	broj potrebnih toplotnih pumpi (270 kW i 240 kW)
1 4 2	kW, snaga nove fotonaponske elektrane na krovu bolnice
4 5 0	hiljada evra, investicija
0 4	godine, povrat investicije
- 5 0 0	tona, godišnje smanjenje emisija CO2

Novi put, Kraljevo

Peć po peć: Lokalni dogovor o grejanju u Valjevu

Zagađenje vazduha, i to prevashodno ono čestično ("particulate matter" ili "PM") prečnika do 2.5 i 10 mikrometara, je "**gorući**" **problem grada Valjeva**. Merenja pokazuju da je vazduh u Valjevu od 356 dana u godini zagađen od 150 do čak 180 dana. Dominantan izvor čestičnog zagađenja su takozvana individualna ložišta, ili još preciznije - uređaji za grejanje domaćinstava sagorevanjem čvrstih goriva, sirovog kolubarskog lignita ili ogrevnog drveta. Dodatno, građanima koji ih koriste neretko nedostaju neophodna znanja i svest o njihovoj pravilnoj i odgovornoj upotrebi, to jest o odabiru goriva, načinu blagovremene pripreme (na pr. sušenju ogrevnog drveta) i same upotrebe. Gorućem problemu zagađenja vazduha iz individualnih ložišta doprinose još i zastarelost samih uređaja i neadekvatno održavanje objekata, uključujući dimnjake, stolariju i izolaciju objekata.

Svega 12 odsto domaćinstava u Valjevu priključeno je na sistem daljinskog grejanja od blizu 40 hiljada domaćinstava, uprkos činjenici da se pored toplovodne mreže koja je prošla gradskim ulicama nalazi **78 hiljada metara kvadratnih** stambenog i poslovnog prostora koji bi se mogao grejati uz pomoć JKP Toplana.

Udruženje građana **Lokalni odgovor** iz Valjeva uključilo se u projekat "Civilno društvo za energetska tranziciju" sa spoznajom neophodnosti promene načina na koji se Valjevci greju. Nakon konsultacija sa stanarima stambenih zgrada, upravicima stambenih zajednica, nezavisnim stručnjacima i predstavnicima preduzeća "Toplana", aktivisti udruženja Lokalnog odgovora su predlog za omogućavanje besplatnog priključenja na daljinski sistem grejanja izneli tokom javne rasprave o Nacrtu Odluke o budžetu Grada Valjeva za 2024. godinu koja je okončana 15. novembra 2023. godine.

Krajem prošle godine Grad Valjevo doneo je odluku da građanima omogući **besplatno priključenje na Toplanu**, čime su ukinute dosadašnje takse za prelazak na sistem daljinskog grejanja. Odlukom je predviđeno da građani koji **tokom naredne dve godine** žele da se priključe na daljinski sistem grejanja, to jest da koriste usluge JKP "Toplana" – budu oslobođeni obaveze plaćanja priključka na sistem daljinskog grejanja. To bi trebalo da doprinese povećanju broja građana Valjeva koji svoje domove greju uz pomoć ovog javnog preduzeća, ali i smanjenju količine prašine i drugih zagađujućih materija u vazduhu koje potiču iz dimnjaka ovih domaćinstava.

Ova odluka je rezultat gotovo jednogodišnje **zagovaračke akcije** Lokalnog odgovora i dokaz da građani, kada se aktiviraju i žele da nešto promene i postignu, mogu to i da urade. Postignut je novi **lokalni dogovor o grejanju**. Građane sada treba informisati o neophodnim investicijama u instalacije i opremu, o načinima plaćanja grejanja, očekivanim troškovima. Idemo dalje, peć po peć, kuću po kuću, stan po stan.

Valjevci, uključite se!

BROJILO

**LOKALNI
ODGOVOR**

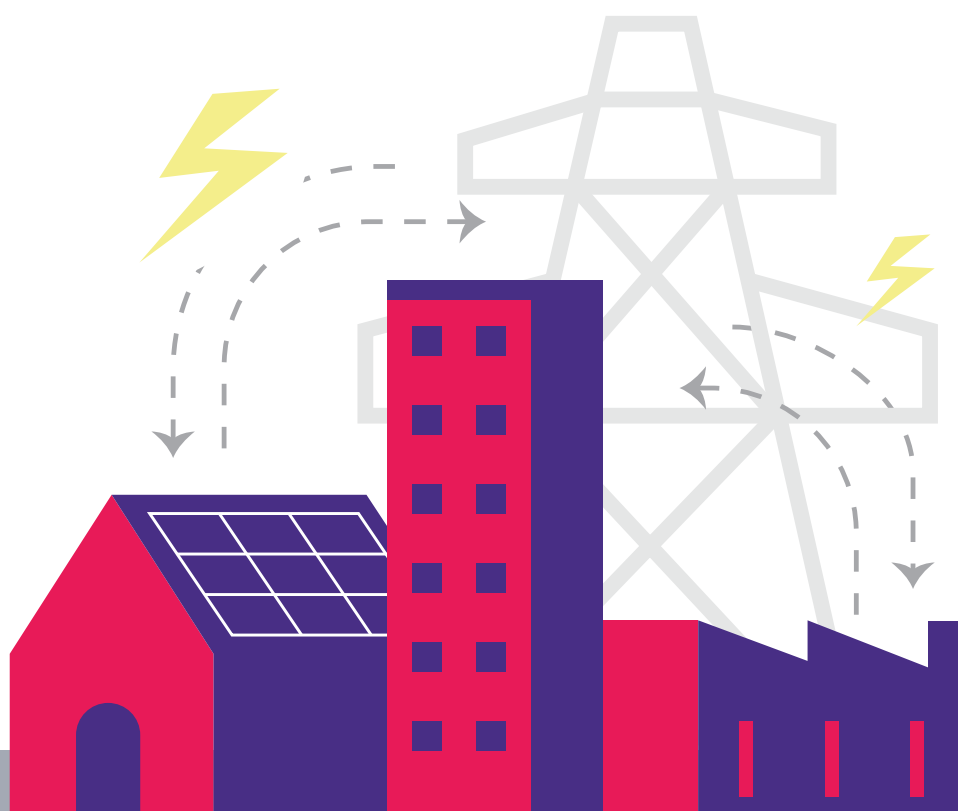
Lokalni odgovor, Valjevo

Kupac-korisnik po kupac-korisnik za unapređenje životne sredine!

Kako nas Sunce neumorno obasjava tako i solarni paneli na našim krovovima širom Srbije neumorno rade pretvarajući prirodnu svetlost u čistu energiju. U domovima takozvanih **kupaca-proizvođača** (ili "prozjumer", to jest istovremeno "producers-consumers"), ovi paneli ne samo da pokreću svakodnevne aktivnosti, već često stvaraju i više električne energije nego što je domaćinstvu potrebno. Taj višak energije se prebacuje u distributivnu mrežu i opet iz nje povlači onda kada nam je potrebno više nego što sami proizvodimo.

Nakon usvajanja izmena i dopuna **Zakona o korišćenju obnovljivih izvora energije**, domaćinstva u Srbiji mogu da instaliraju elektrane do 10,8 kW, dok će pravna lica imati mogućnost da do 1. juna 2024. godine dovrše proizvodne objekte instalisane snage do 5 MW, nakon čega će ograničenje biti spušteno na 150 kW.

U 2023. godini broj novih prozjumer je bio više nego dupliran, a danas ih je **oko 2000!** Početno nezadovoljstvo prozjumer je iza nas - izmene zakona iz oblasti finansija su omogućile da prozjuming postane isplativiji! Važno je da uslovi budu još povoljniji, s obzirom da su građani-mikroinvestitori u elektroenergetski sistem do sada uložili gotovo **20 miliona evra!** Sada znamo da se manje solarne elektrane (5-6 kW) isplate za desetak godina, dok se ove malo veće (oko 10 kW) isplate za sedam godina!

Uprkos poteškoćama u početnoj fazi primene ovog i povezanih propisa, često se zaboravlja da je koncept "prozjuminga" takav da je prevashodno namenjen **sopstvenoj potrošnji energije** i da je izgradnja solarnih elektrana koje su veće od naših potreba finansijski teret koji će produžiti period otplate investicije. Zato, hajde najpre da razmislimo: kako možemo mudrije iskoristiti te viškove, ako i kada smo već napravili veću elektranu od potrebne?

Prvi i očigledan potez potencijalnog prozjumerera može biti da investiciju sagleda iz ugla integracije projekta sa ostalim energetske potrebama domaćinstva, a pre svih sa načinom na koji se ono greje. Možda je pravi trenutak da prebacimo **grejanje na toplotne pumpe** koje će pokretati naša struja, tj. energija iz sopstvenih solarnih panela? Ko ima baštu može da uključi i **sistem za navodnjavanje**, pa od viška energije napravi veće i sočnije povrće ili da staru benzinsku kosilicu zameni električnom? Možda da napunimo **električni trotinet, bicikl ili auto**, ili započnemo neki kreativni hobi u garaži i radionici?

Ko ima baštu može da uključi i sistem za navodnjavanje, pa od viška energije napravi veće i sočnije povrće ili da staru benzinsku kosilicu zameni električnom? Možda da napunimo električni trotinet, bicikl ili auto, ili započnemo neki kreativni hobi u garaži i radionici?

Sve više domaćinstava se odlučuje da postanu prozjumeri. U tome im svestrano pomaže i **Centar za unapređenje životne sredine**, koji je u okviru projekta "Civilno društvo za energetske tranziciju u Srbiji" kontinuirano skenirao propise iz ove oblasti i organizovao niz stručnih foruma namenjenih, sa jedne strane - potencijalnim prozjumerima, a sa druge - Vladi Srbije koja još uvek **usavršava regulativu** sa ciljem omasovljenja "prozjuminga" u našoj zemlji.

Ako ste propustili neki od ovih foruma, ili čitanje Zakona, propisa i predloga za njihovu izmenu nije vaša ideja zabave, Centar je za vas u okviru ovog projekta proizveo i **seriju podcasta i intervju** koji će vas informisati o svim aspektima primene koncepta "prozjuminga" na prijemčiv i praktičan način. Vidimo se na youtube kanalu Centra: www.youtube.com/@cuzs!

BROJILO

Centar za unapređenje životne sredine, Beograd (CUŽS)

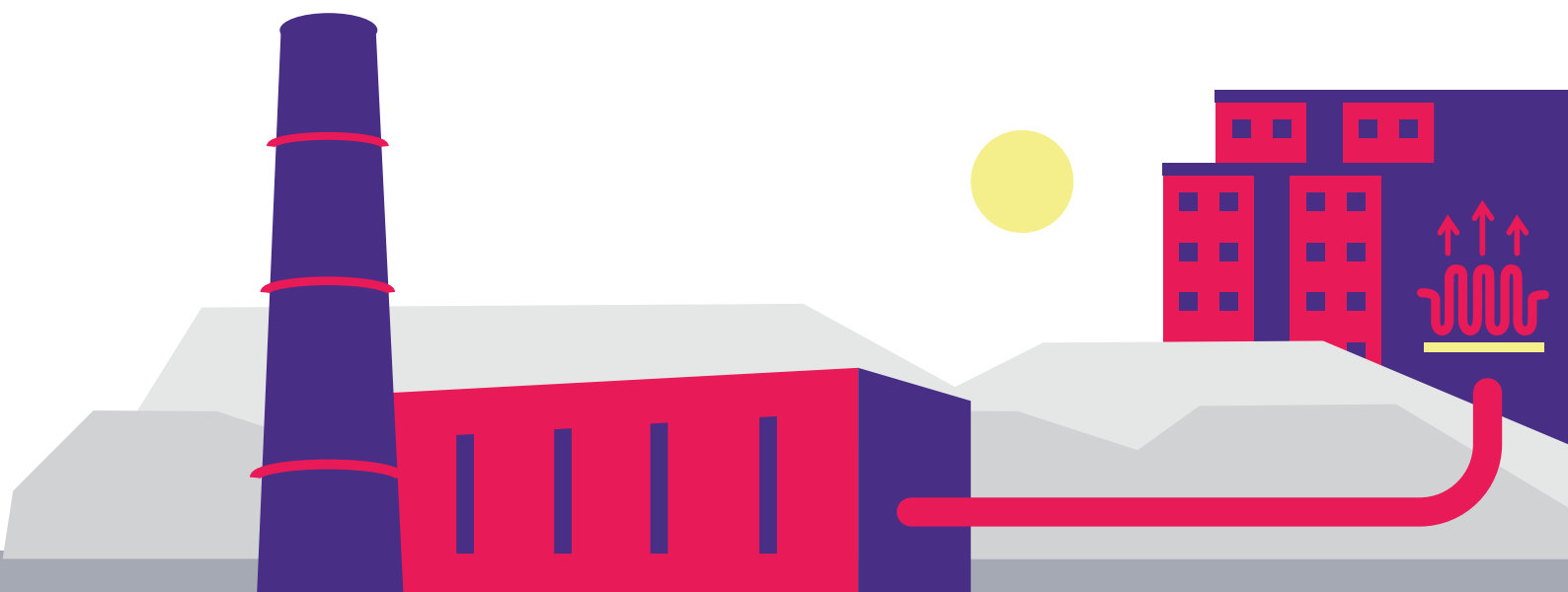
Za tople stanove u čistijem Boru: Društvo mladih istraživača Bor

Objekti rudarsko-topioničarskog basena **(RTB) Bor** dominiraju panoramom ali i privredom ovog grada u Istočnoj Srbiji već više od 100 godina. Za to vreme, stvorio je ekonomske prilike za rastući broj stanovnika Bora, ali i glavobolje vezane za zaštitu životne sredine, koje uključuju i brigu za **kvalitet vazduha**.

Uspešna energetska tranzicija u Boru ne može se ni zamisliti bez **funkcionalnog partnerstva** između gradske uprave Grada Bora, građana i kompanije SerbiaZiJincooper, današnjeg vlasnika RTB-a. Zato je Društvo mladih istraživača Bor priliku otvorenu realizacijom projekta "Civilno društvo za energetska tranziciju u Srbiji" iskoristilo, pored ostalog, i za pokretanje zagovaračke kampanje koja za cilj ima **reciklažu otpadne toplote iz postrojenja metalurgije u sastavu SerbiaZiJincooper** i njeno korišćenje za potrebe daljinskog sistema grejanja u Boru. Ova otpadna, ili sekundarna toplota, osim objekata samog preduzeća SerbiaZiJincooper, mogla bi da greje i dodatnih **1300 stanova** u ovom gradu.

Proizvedena para u parnim kotlovima u topionici bakra koristila se i ranije za tehnološke potrebe u topionici, elektrolizi, za grejanje industrijskog dela RTB Bor ali i grada Bora u toku grejne sezone, a van nje koristila se za proizvodnju električne energije u tadašnjoj termoelektrani, koja je funkcionisala u sastavu RTB Bor.

Veza između topionice i gradske toplane postojala je do 2002. godine, zbog čega su Borani godinama imali najjeftinije centralno grejanje, koje koristi **96 odsto stanova, preduzeća i ustanova**.

Sadašnji investicioni ciklus u kompaniji SerbiaZiJincooper prilika je da se modernizacija proizvodne opreme iskoristi i za ponovnu upotrebu otpadne toplotne energije koja se procenjuje na 125 MWth/dan (angažovana **toplotna snaga** od oko 5MWt), što je dovoljno za zagrevanje 1300 standardnih stanova.

Korišćenjem sekundarne (otpadne) toplote na ovaj način može se **uštedeti 49.748 t/a uglja**, a **emisija u vazduh** ključnih polutanata kao što su sumpor-dioksid (SO₂), ugljen-dioksid (CO₂) i azotni oksidi (N₂) smanjiti, i to u količini gasova od 5,085 m³ n/kg uglja.

Industrija, lokalna samouprava i građani Bora pozvani su da, sa ciljem održivog razvoja lokalne zajednice, zajednički sagledaju tehnološko - tehničke mogućnosti korišćenja dela otpadne toplote iz metalurških i hemijskih postrojenja SerbiaZiJincooper za grejanje grada. Dodatno, **u razvojnim i drugim planovima**, kao i u prostornim i urbanističkim planovima Grada Bora treba obraditi pitanja energije i klime sa fokusom na aktivnosti i mere namenjene korišćenju **fotonaponske i geotermalne energije**.

Borani, **uključite se!**

BROJILO

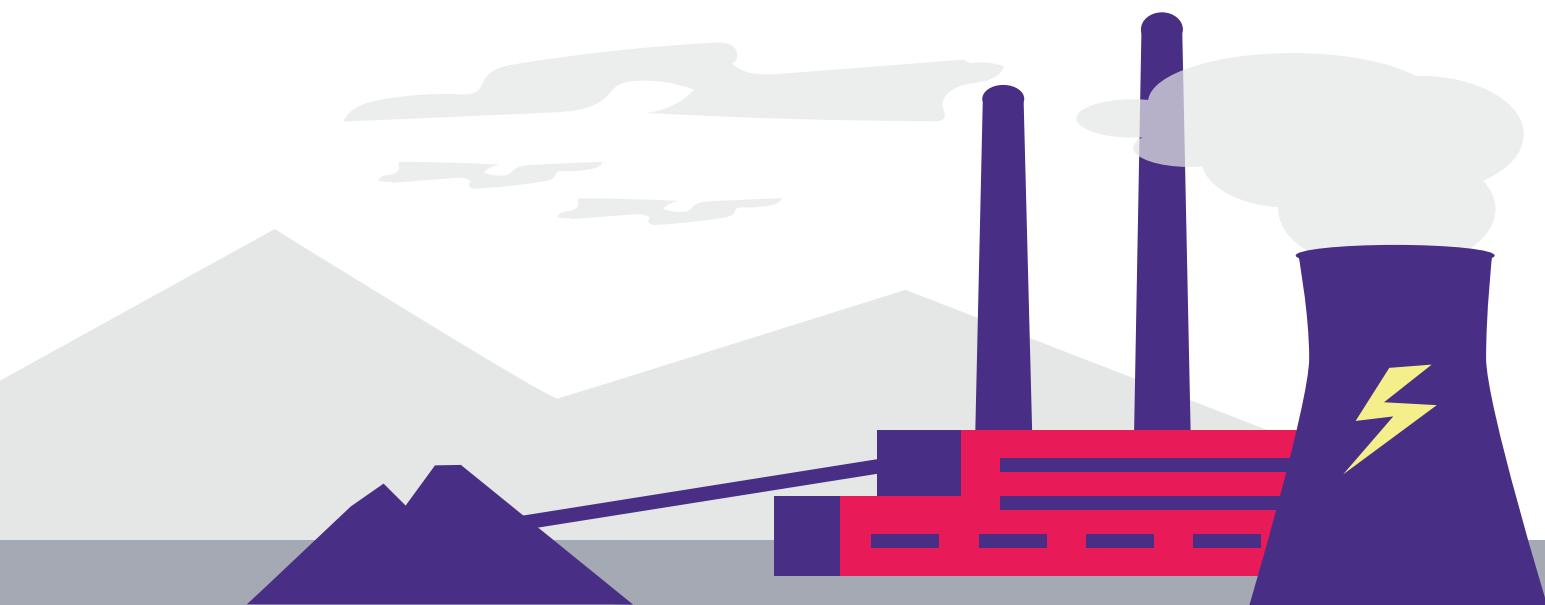
Društvo mladih istraživača Bor (DMI)

Pravedna tranzicija, termo-elektrana po termo-elektrana: UGS Nezavisnost

Srbija u budućnosti **neće koristiti uglj** za proizvodnju električne energije. Za Srbiju je ovo veliki izazov jer se danas približno 70 odsto struje dobija iz uglja, a u pojedinim regionima zemlje egzistencija većine stanovnika direktno zavisi od eksploatacije uglja.

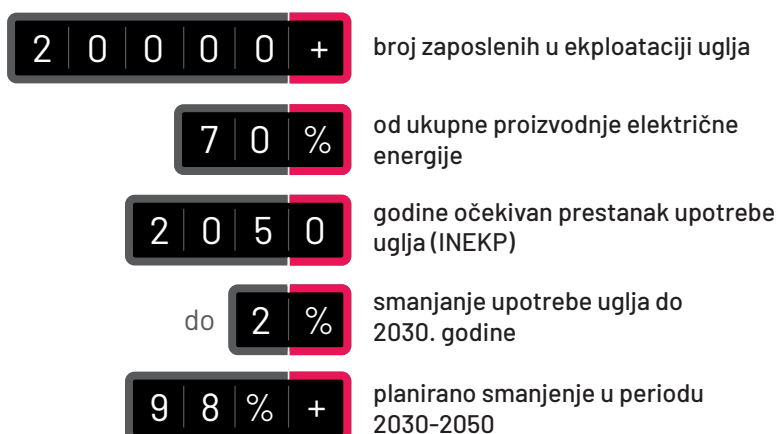
Kojom dinamikom će se **"gasiti" lignit**, to jest termoelektrane koje sagorevaju ovu vrstu uglja u svojim tehnološkim procesima, još uvek nije sasvim precizno određeno. Nacrtom Integrisanog nacionalnog energetskog i klimatskog plana (INEKP), čije se zakasnelo usvajanje očekuje tokom 2024. godine, navedeno je da se potpuni prestanak upotrebe uglja **"očekuje" do 2050. godine**. U međuvremenu, do 2030. godine se ovim planom planira smanjenje upotrebe uglja "do 2%". Šta ovo znači za **blizu 30 000 radnika zaposlenih** u eksploataciji uglja, odnosno u Javnom Preduzeću Elektroprivreda Srbije (EPS), zatim za njihove porodice i lokalne zajednice koje danas u ekonomskom smislu zavise prevashodno od eksploatacije uglja?

Prvo, Vlada je predloženim INEKP-om artikulisala svoju politiku da **maksimalno odloži** "prestanak pušenja" u srpskoj energetici, čitaj gašenje uglja. Ovo je **medveđa usluga** upravo ljudima i lokalnim zajednicama čija egzistencija zavisi od uglja, jer umesto postepene i organizovane promene, dakle tranzicije, kojom bi se moglo upravljati tokom dužeg vremenskog perioda tako da omogući adekvatnu **pripremu, veštine, prilike za pristup alternativnim radnim mestima ili izvorima prihoda, a pre svega učešće istih zajednica u upravljanju ovim promenama** - ovakva politika vodi ka drastičnijim, naglim promenama u periodu nakon 2030. godine, a samim tim podiže rizike po pravednost procesa. Umesto pravedne tranzicije, ovakva politika "preti" kasnijom "šok-terapijom", pa **ko se kako snađe** u lokalnim zajednicama opterećenim zagađenom životnom sredinom, visokim troškovima po javno zdravlje i iseljavanjem mladih i obrazovanih kadrova.

BROJILO

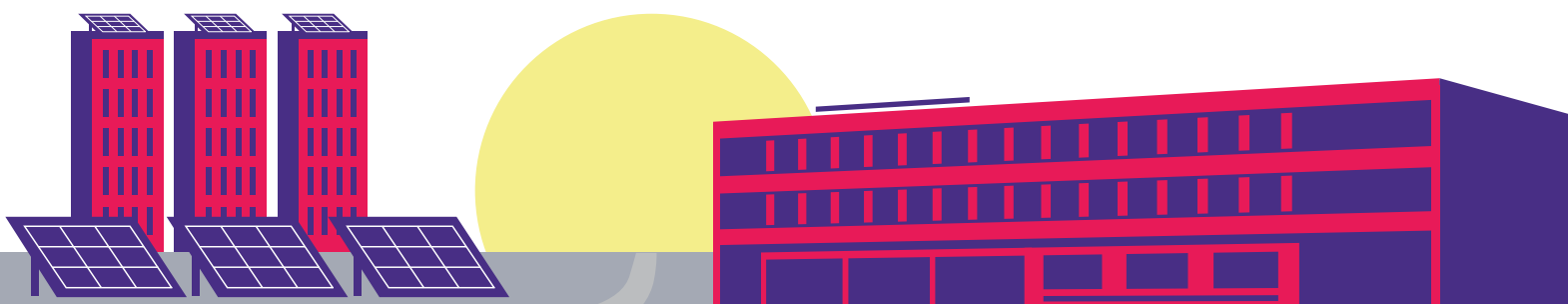
UGS Nezavisnost, Beograd

Fakultet po fakultet: Elektropioniri energetskeg zadrugarstva u Kragujevcu

Energetska zadruga Elektropionir jedna je od samo dve registrovane energetske zadruge u Srbiji. Stvorena je sa idejom da osnaži "obične" ljude da aktivnije učestvuju u tranziciji srpskog energetskeg sektora na obnovljive izvore energije. Cilj ove uporne grupe pionira je da demonstrira ekološki i ekonomski održiv način proizvodnje električne energije zasnovan na principima demokratskog upravljanja zadrugom. U zadruzi **svaki član, zadrugar, ima jedan glas** u donošenju odluka i zajednički određuje pravac daljeg delovanja. Zadruga radi i na uspostavljanju **mreže decentralizovanih krovnih solarnih elektrana i solarnih parkova** u kolektivnom vlasništvu građana širom Srbije.

Zadruga Elektropionir se uključila u projekat "Civilno društvo za energetskeg tranziciju" podizanjem interesovanja za koncept energetskeg zadrugarstva među **kragujevačkim studentima tehničkih fakulteta**, i to kroz organizaciju veoma posećenih **tribina na Fakultetu inženjerskih nauka u Kragujevcu**. Tribine posvećene upoznavanju studenata sa izazovima energetske tranzicije, a posebno decentralizacije i demokratizacije energetike bile su prilika da se stotinak učesnika animira i za komentarisanje Vladinog nacrtu Integrisanog nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana (**INEKP**), ali i za prepoznavanje **rodnih dimenzija energetskeg tranzicije**, to jest potencijalnih izazova po rodno-ravnopravnu, odnosno - pravednu tranziciju.

Višegodišnje iskustvo Elektropionira u krčenju puta energetskeg zadrugarstva kroz nedorečene i neadekvatne propise, te gledišta prikupljena i u dijalogu sa kragujevačkim studentima, pružila su osnov za dva važna doprinosa razvoju energetskeg zadrugarstva u Srbiji, i u regionu. Sa jedne strane, sistematizovano je više od 30 predloga i komentara na Vladin predlog INEKP-a, a sa druge je objavljen i pionirski rad u međunarodnom stručnom časopisu "**Energija, održivost i društvo**", koji predstavlja i rezultate **početnog istraživanja zainteresovanosti i stavova građana Srbije prema energetskeg zadrugarstvu**, koje se prepoznaje kao izuzetno važan poligon za obnovu i treniranje narušenog zajedništva i poverenja u lokalnim zajednicama.

Uprkos velikim potencijalima **građanskog učešća u energetskej tranziciji** na obnovljive izvore energije, energetskej tranzicijom u Srbiji, kao i na ostatku kontinenta, dominiraju veliki korporativni investitori usled niza, često i opravdanih ekonomskih faktora. Ovakvo stanje ipak zanemaruje ulogu energetskih zadruga **u izgradnji širokog suvlasništva nad energetskej tranzicijom i društvene kohezije i povezivanja**. U Srbiji su energetske zadruge, kao nedorečen institut, ipak uvedene u zakonodavni okvir energetike, ali je osnovni propis koji definiše rad zadruga ostao postojeći Zakon o zadrugama.

Istraživanje je pokazalo da je **svest javnosti o energetskej tranziciji u porastu**. Ispitanici koji su učestvovali u istraživanju Elektropionira imali su balansirana gledišta na ovu temu. Jedna **trećina ispitanika je spremna da učestvuje** u energetskej tranziciji učešćem u energetskim zadrugama, a dodatno, još jedna trećina je spremna da takvo učešće uzme u razmatranje.

Istraživanje Elektropionira ustanovilo je da jedna trećina ispitanika u Srbiji u razmatranju energetskog zadrugarstva **ne stavlja akcenat na ostvarivanje profita** ili na što brži povrat investicije. Najčešći motivi za potencijalno ulaganje u pojedinačne proizvodne kapacitete jesu zaštita životne sredine i smanjenje sopstvenih troškova pa tek onda i ostvarivanje finansijske dobiti. Kod zadrugarstva, međurim, primarni motiv ispitanika je ušteda kroz model sličan penzionim fondovima, a zatim profitabilnost i učešće u energetskej tranziciji, kao sekundarni ciljevi.

Većina učesnika u istraživanju je opredeljena za **ulaganje uštedevine ili kombinacije uštedevine i zemljišta** - u potencijalne energetske zadruge. Nasuprot tome, ispitanici **nisu spremni na zaduživanje** radi učešća u energetskim zadrugama.

Konačno, istraživanje ukazuje i na važno upozorenje. Ispitanici su **doveli u pitanje transparentnost odlučivanja** u energetici, izražavajući ozbiljnu **zabrinutost da bi koruptivne prakse mogle sprečiti veća ulaganja** u razvoj obnovljivih izvora energije ili favorizovati fosilna goriva.

BROJILO

0 2

broj energetske zadruga u Srbiji

- 2 , 2 %

spremnost Evropljana da ulažu u zadruga opada za 2,2% svakim produženjem perioda povrata investicije

8 0 %

učešće poljoprivrednih gazdinstava, pojedinaca i energetske zadruga u vlasništvu svih vetroparkova u Danskoj

1 / 3

učesnika u istraživanju u Srbiji spremna da učestvuje u energetske zadruga

1 / 3

ispitanika u Srbiji ne stavlja akcenat na profit, već na uštede

Energetska zadruga Elektropionir, Kragujevac

Fabriku po fabriku: Smederevski industrijalci za bolji Pro.Tok informacija

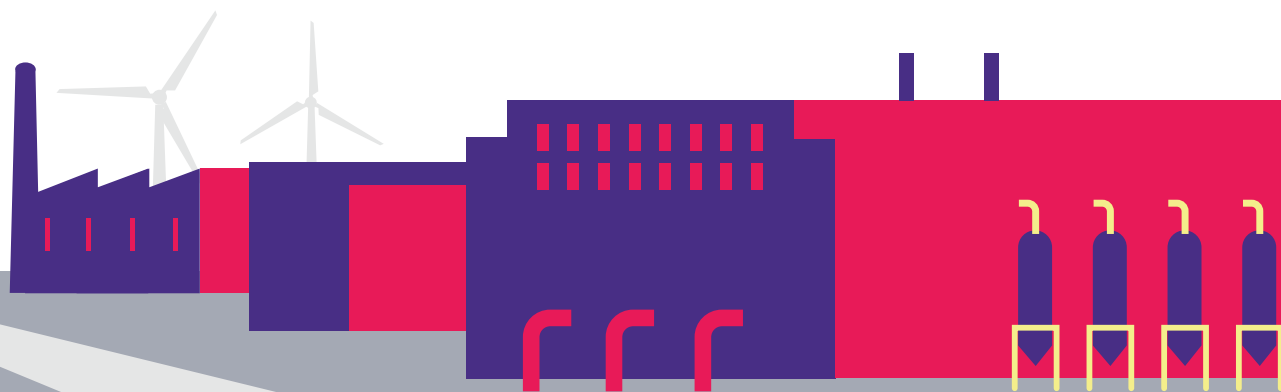
Organizacija **Pro.Tok21 iz Smedereva** sprovela je opsežno **istraživanje stavova smederevskih preduzetnika i industrijalaca** prema energetske tranziciji sa fosilnih goriva na obnovljive izvore energije i energetske efikasnost. Konsultativni proces za izradu integrisanog nacionalnog energetskog i klimatskog plana (INEKP) Srbije, bio je prilika i povod da se istraži svest industrijskog sektora u Smederevu, a pre svega **u novoj industrijskoj zoni u ovom gradu**, o važnosti korišćenja obnovljivih izvora energije i stvaranju uslova za ubrzanje energetske tranzicije.

Prema rezultatima istraživanja, **najveći broj smederevskih preduzeća (70%) nije upoznat sa INEKP-om**. Međutim, istraživanje je pokazalo da postoji prostor za poboljšanje informisanosti i angažman kompanija u vezi sa zaštitom životne sredine i korišćenjem obnovljivih izvora energije. Iako su neke kompanije već prepoznale potencijal ovih izvora i pokazale **spremnost za ulaganje** i prilagođavanje promenama, postoji i značajan broj kompanija koje još uvek nisu prepoznale ili nisu potpuno spremne za ove promene. Industrijalci u Smederevu najviše znaju o energetske efikasnosti, ali to znanje još uvek ne sprovode u energetske efikasnu poslovnu politiku u okviru svojih preduzeća.

Obuka zaposlenih, podrška saradnji između kompanija i edukacija o ekonomskim koristima energetske tranzicije vide se kao ključni faktori za uspešnu implementaciju obnovljivih izvora energije u industriji. Prioritetno je stvaranje povoljnog **zakonodavnog okvira i subvencija**, koje mogu ubrzati energetske tranziciju na lokalnom nivou i poboljšati **konkurentnost** kompanija na tržištu.

Smatra se da **lokalna samouprava** treba da uputi kompanije u prednosti energetske efikasnosti i takođe da učestvuje u finansiranju takvih projekata. Imperativ je da se pitanjem energetske tranzicije bavi stručan, edukovan **kadar koji grad Smederevo treba da zaposli**.

Ovi rezultati ukazuju na potrebu za daljim istraživanjem, informisanjem i podizanjem svesti o važnosti i koristima korišćenja obnovljivih izvora energije u industriji. Radi unapređenog **Pro.Tok-a informacija** organizovan je niz konsultativnih sastanaka i panela, počev od onog sa samim industrijalcima, a zatim i sa novinarima i predstavnicima medija, tokom kojeg su predstavljeni rezultati pomenutog istraživanja.

Dodatno, predstavljeni su i **potencijali Smedereva za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora** kao što su baseni termalnih voda (geotermalna energija), položaj grada u košavskom području (energija vetra) i veliki broj sunčanih dana u godini (solarna energija).

Uprkos činjenici da su oči mnogih privrednika, novinara i aktivista organizacija civilnog društva uprte i u javni sektor, a prevashodno u gradsku upravu Grada Smedereva, za okruglim stolovima **nisu se čuli stavovi i mišljenja predstavnika Grada**. Kancelarija za Lokalni ekonomski razvoj, predstavnica JVP Srbijavode, direktorka Slobodne zone, pa čak ni energetske menadžer Grada nisu bili u prilici da se odazovu pozivima za učešće u ovim važnim diskusijama o ključnim temama iz njihovih delokruga.

Ovo ukazuje na potrebu za nastavkom zagovaračkih aktivnosti i promocije međusektorske saradnje u Smederevu.

BROJILO

Pro.Tok21, Smederevo

Civilno društvo za
energetsku tranziciju
u Srbiji

#Uključise!